

Ústav světových dějin

Posudek vedoucího bakalářské práce

Anežka Hřebíková

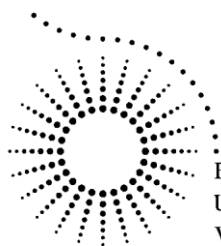
Intelektuálové na dvoře Kateřiny II. Veliké

Cílem práce bylo „přiblížit případnému čtenáři stav intelektuální vyspělosti ruského impéria během vlády Kateřiny II. Veliké prostřednictvím analýzy působení představitelů inteligence (intelektuálů) v okolí dvora a na dvoře carevny“ a zaměřit se na carevnu jako intelektuálku, činnost důležitých vědeckých institucí, hlavní vědecké disciplíny, na původ a národnostní složení intelektuálů, rozvoj školství, jednotlivá „kulturní odvětví“, činnost svobodných zednářů a intelektuálek.

V úvodu autorka stručně objasnila termín „intelektuál“ a „inteligence“. Poté si stanovila za úkol – „zda bylo možné na konci Kateřininy vlády označit některé ruské osobnosti za intelektuály v nejužším slova smyslu“. Není ale jasné, kdo je „intelektuál v nejužším slova smyslu“.

Autorka se ztotožnila s názorem, že „ruského intelektuála během osvěcenského absolutismu nejvíce odlišovalo od ostatních vzdělaných osob, spočívalo v jeho intelektuální nezávislosti na politických zájmech státu, jeho vlády či vládnoucích vrstev, přestože stále zůstal ve službě panovníkovi“. Uvítal bych zařazení definice pojmu – „intelektuální závislosti na politických zájmech státu“.

Hlavní část práce se opírá o biografickou metodu. Analyzuje ruskou kulturu, vědu a školství na základě vybraných osobností. Kritéria výběru studentka popsala: „klíčovým faktorem pro tuto selekci byl především přínos dané osobnosti ruské kultuře a vědě a jeho blízkost k carskému dvoru, respektive carským institucím. Adekvátní prostor je věnován cizincům, kteří se do impéria dostávali většinou na pozvání panovníka, nebo k tomu pověřených či povolovaných osobností carevna dvora a kteří, jak bude objasněno níže hráli v ruském prostoru v této době nezanedbatelnou roli“.



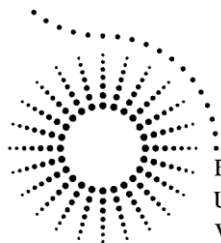
Ústav světových dějin

V úvodu dále kvalitně zhodnotila použité zdroje, především odbornou literaturu. Mimo jiné využila prameny, které jsou uloženy v Moravském zemském archivu v Brně. O metodách a metodologii se zmínila minimálně.

Ve druhé kapitole popsal nejvýznamnější panovnické dvory, ale nesrovnala je navzájem. Nejsem si jist, zda je pravda, že carevna „sice nikdy nedala slyšet, že by svou zemi přímo milovala“. Podle mého názoru se právě snažila co nejvíce demonstrovat lásku k Rusku. A neumím si představit, že by v případě diskusí o vztahu k Rusku hovořila „neutrálně“ nebo málo pateticky.

Nesouhlasím s názorem, že „Pokud jde o výtvarné umění a stavební činnost, Kateřinina podpora zde byla v minulosti odborníky spíše opomíjena.“ Mj. existují monografie Shvidkovskij, D. O., *The empress & the architect : British architecture and gardens at the court of Catherine the Great*, New Haven 1996; Nikulin, N. N., *Lodžii Rafaelia v Ěrmitaže*, Sankt-Peterburg 2005.

Souhlasím s názorem o carevničině posedlosti uměním a sbírkami: „Důvodem této ‘nenasytnosti’ byla carevničin přirozený sklon k soutěživosti, osobní marnivost a v neposlední řadě i politické konsekvence takové činnosti.“ Tvrzení, že „Kateřina měla tendenci spíše podceňovat domácí malíře“, vyznívá z kontextu jako negativní. Nicméně ruští malíři skutečně nedosahovali kvalit tehdejší špičky evropského malířství, takže se nelze divit, že carevna nakupovala holandské, francouzské ad. mistry. Jiná otázka je, zda dostatečně podporovala domácí tvorbu, uvolnila dostatek prostředků na Akademii umění apod. Autorka mohla srovnat podporu této instituce v předchozím období. Autorka se rozepsala o Ermitáži, ale zmínil bych i vlastní rezidenci – Zimní palác, kam bylo umístěna většina jejich sbírek obrazů, soch, nábytku atd. Nelze v 18. století zaměňovat dnešní název komplexu budov Státní Ermitáž s názvem rezidence a její malé části Ermitáže (později přistavěna Nová Ermitáž). Autorka napsala: „Za Kateřininy vlády si literatura v oblasti dvora získala dominantní intelektuální a politický vliv. Sama carevna zde byla více než optimistická a poměrně sebevědomá.“ Na dvoře dominovala tedy literatura? A v jakém směru? Byl to nejčastější způsob trávení dvorského života? Nebo ze všech činností byla literatura na dvoře nejdůležitější při



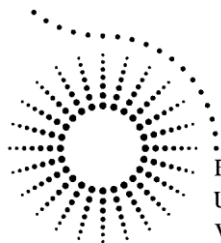
Ústav světových dějin

naplňování společenských a politických funkcí dvora? A to v porovnání s reprezentací, diplomacii, politikou, hudbou, divadlem atd.?

Souhlasím s autorčiným kvalitním a obsáhlým hodnocením carevniny divadelní tvorby. Podařila se jí kvalitní historicko-literární analýza. V textu: „Kateřiným cílem bylo postavit zemi prostřednictvím kultury na evropskou úroveň. Zároveň je však zjevná její tendence petrifikovat ruskou kulturní identitu používáním lidových prvků, dramatisováním klíčových okamžiků ruské historie a vybíráním si typicky ruských postav (sibiřský šaman).“ - má na mysli sloveso „petrifikovat“ ve významu „ustálit“, „upevnit“ identitu? A pokud ano, co to znamená?

Autorka zmiňuje: „Maškarní bály založené na premise transvestitismu“. S tím nesouhlasím. Alžběta Petrovna si oblíbila vystupovat v mužských šatech, aby mohla zdůraznit svou postavu jinak než v ženských šatech, a navíc šlo o demonstraci samoděržavné moci, neboť přiměla dvořany ji následovat. Spíše se jednalo o tzv. crossdressing, který „označuje přímo situace, kdy je člověk převlečen za osobu opačného pohlaví, přičemž jeho motivy mohou být i různorodé“. Podobně literární věda nepoužívá termín „rusifikace zahraničních děl“.

V kapitole o školství se dopustila chyby, když tvrdila „K petrohradské akademii věd, vzniklé ve třicátých letech osmnáctého století bylo přivtěleno gymnázium“. Obě instituce byly založeny v roce 1725. Také není pravda, že „Kroky Petra I. pro vytvoření ucelené sítě alespoň základních škol se projeví jako těžkopádné.“. Petr I. se věnoval především odborným školám a „početní“ školy nelze slučovat se základními. Autorka mohla využít během heuristiky školitelovy texty (STELLNER, František, Rusko a střední Evropa v 18. století, II. díl: Vliv střední Evropy na proměnu ruské společnosti, Praha, Setoutbooks.cz, s. r. o. 2012; Stellner, František, Der mitteleuropäische Einfluss auf die russische Bildungspolitik in der Ära Peters des Großen, in: Prague Papers on the History of International Relations 13, 2010, část 1, s. 37-46) a získala by lepší přehled o vývoji ruského školství v 18. století. Nicméně školská politika Kateřiny II. je popsána velmi kvalitně a s autorčinými závěry souhlasím. Zvláště oceňuji srovnání rakouské a ruské školské soustavy, respektive analýzu rakouského vlivu na ruskou reformu.



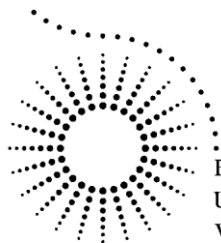
Ústav světových dějin

Ve čtvrté kapitole mohla autorka srovnat petrohradskou akademii věd s evropskými institucemi, ale analýza činnosti kněžny Daškovové je velmi vydařená. V následujícím textu bakalářské práce autorka vždy představuje klíčové osobnosti ve vědě, literatuře, umění, obzvláště podrobně se věnovala Lomonosovovi, Fonvizinovi, Radiščevovi, nebo popsala instituce (učené společnosti). U hodnocení kvality literatury opět postrádám alespoň základní srovnání s evropskými trendy. Samostatnou kapitolu věnovala zednářům a ženám jako intelektuálkám, především kněžně Daškovové. Škoda, že řadu svých postřehů nezopakovala – obšírněji neshrnula v závěru práce, který má jen dvě stránky.

Co se týče formální stránky, autorka občas příliš zjednodušovala své závěry nebo sáhla k nepřesným generalizacím. Např. „V intencích dvou hlavních panovníků té doby, Petra I. a Kateřiny II. bylo co nejvíce přiblížit zaostalou říši tkvící v hlubokém středověku osvícensky modernizujícím se státům Evropy.“ Ale v době nástupu Kateřiny II. již nemůžeme psát o hlubokém středověku, samozřejmě nevolnictví zásadní proměnou neprošlo, ale elita ano. Místy jsou v textu neobratná vyjádření: „Prusko, kde byl Fridrich II. navzdory své šetrnosti a pozitivnímu finančnímu stavu po své smrti, schopen utratit na svých stavbách až tři čtvrti svých ročních příjmů.“ Nebo se nevyhne žurnalistickému stylu („stát, schopný držet v intelektuální a kulturní sféře alespoň trochu krok s vpřed uhánějícími západními zeměmi“).

Z drobných chyb a překlepů uvádím: „s kalendářem juliánským“, „K druhé polovině“, „Fridrichem Melchiorem von Grimmem“ (Friedrich, baron), „Alexandr Vucinich“ (Alexander), „Simona Semjonoviče Ilizarova“ (Semenovič), „KAteřina“, „odborrníky“, „přeparodizované“, „spart'anským“, „Germánské sousední země“, „kroky Petra, I.“. U Golicyna neuvádí knížecí titul, u Šuvalova hraběcí, přitom je nutné v případě uvádění celého jména uvádět i tituly.

Text je velmi kvalitní odbornou studií, která detailně popisuje a analyzuje vývoj ruského dvora, kultury, školství, vědy v 18. století. Autorka se vyvarovala faktografických chyb, opřela popis o velmi kvalitní zdroje, mimo jiné zpracovala ruské, anglické, české zdroje a předložila značně erudovanou faktografickou studii. Místy se pokusila o vlastní interpretaci a komparaci. Metodologicky se autorka pevně drží dějin kultury s přesahy do politických a sociálních dějin. Poznámkový aparát svědčí o detailní znalosti daného období.



FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE



Ústav světových dějin

Autorka pracovala během bakalářského semináře s mimořádnou pílí a zaujetím, což se projevilo na precizním osvojení si základních metod práce historika, perfektní bibliografické přípravě, pečlivém seznámení se s dosavadní odbornou a populárně vědní literaturou k danému tématu. Pasáže podepřené studiem nevydaných a vydaných dokumentů a odborné literatury se vyznačují vysokou kvalitou. Autorka vynikajícím způsobem využila prameny (včetně literární tvorby), často z nich cituje a vyvozuje příslušné závěry. V tomto směru její text zásadně překročil standardní kompilační úroveň kvalifikačních prací. Vedle originality tématu a heuristické základny je jejím nesporným kladem také jednoduchá a přehledná struktura.

Po formální stránce je studie standardně vybavena, plně vyhovuje požadavkům kladeným na tento typ práce. Jazyková stránka je na výborné úrovni, úprava práce vysoce profesionální.

Práci plně doporučuji k obhajobě.

Navrhované hodnocení: výborně

V Praze, 27. ledna 2013

Doc. PhDr. František Stellner, Ph.D.